

УДК 657.4:330.145

Шматковська Т.О.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку й аудиту**Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки***Демедюк Л.В.***кандидат економічних наук,
Львівський національний аграрний університет***Ярощук Ю.В.***студентка факультету економіки та управління
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

ДО ПРОБЛЕМАТИКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

TO THE PROBLEMATIC OF REGULATIVE AND LEGAL PROVIDING IN AUDIT AND ANALYTICAL PROCESS ABOUT PROTECTORAL ASSETS OF ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення обліку оборотних активів, наведено перелік визначень щодо трактувань сутності оборотних активів різними вченими, узагальнено види оборотних активів, а також наведено основні законодавчі акти, що регулюють облік оборотних активів на підприємствах.

Ключові слова: оборотні активи, запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їхні еквіваленти, нормативно-правове забезпечення, обліково-аналітичний процес.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализировано нормативно-правовое обеспечение учета оборотных активов, перечислены определения трактовки сущности оборотных активов различными учеными, обобщены виды оборотных активов, а также приведены главные законодательные акты, регулирующие учет оборотных активов на предприятиях.

Ключевые слова: оборотные активы, запасы, дебиторская задолженность, денежные средства и их эквиваленты, нормативно-правовое обеспечение, учетно-аналитический процесс.

ANNOTATION

The article analyzes the regulatory and legal framework for accounting of current assets, provides a list of definitions, interpretations about the essence of current assets by various scholars, generalized types of current assets, and are the main legislative acts regulating accounting current assets in enterprises.

Keywords: current assets, inventories, receivables, cash and cash equivalents, regulatory support, accounting and analytical process.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Для підприємств України є важливим виявлення та ефективне вирішення проблематики щодо формування обліково-аналітичного процесу оборотних активів, що здійснює суттєвий вплив на забезпечення достатньої достовірності та високої аналітичності інформації щодо оборотних активів для цілей оперативного та стратегічного менеджменту підприємства. Окрім того, важливе значення має контроль за збереженням та раціональним використанням у виробничому процесі оборотних активів підприємства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Серед відомих науковців, які у своїх працях детально розглянули різні аспекти проблематики щодо обліково-аналітичного забезпечення оборотних активів підприємства, необхідно назвати таких відомих зарубіжних учених, як Велми Глен А., Сигел Дж., Шим Дж, Е.С. Хендріксен. Серед вітчизняних науковців можна виділити Ф.Ф. Бутинця, Н.М. Грабову, Н.В. Дубенко, А.Г. Загороднього та багатьох інших. Фінансові аспекти формування та використання оборотних активів висвітлені в наукових доробках І.А. Бланка, О.Д. Василика, Н.В. Колчина, Д.С. Молякова та ін. Питання управління та контролю оборотних активів розглядають Л.В. Пан, Р.С. Сорока. Інші економічні аспекти формування та використання оборотних активів підприємства висвітлені у працях А.Н. Бородавкіна, Г.О. Крамаренко та інших учених [4; 5; 6; 7; 10].

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження та систематизація окремих аспектів нормативно-правового забезпечення обліково-аналітичного процесу оборотних активів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Необхідно зауважити, що оборотні активи є досить складною та важливою економічною категорією. Зокрема, згідно з НП(С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [1].

Як економічна категорія оборотні активи – це сукупність економічних ресурсів підприємства, що знаходяться в постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму впродовж

одного операційного циклу (одного року) та в повному обсязі переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції [2].

Досліджуючи проблематику дискусійності трактування оборотних активів в економічній літературі, нами систематизовано окремі підходи вчених щодо виділення та формування економічної сутності означеного поняття (табл. 1).

Оборотні активи включають у себе комплекс складових (рис. 1). На нашу думку, складність та висока дискусійність щодо трактування економічної сутності оборотних активів підприємства потребують більш ґрунтовного та централізованого нормативно-правового регулювання та закріплення в межах відповідного законодавчого поля.

Таблиця 1

Формування дефініції сутності оборотних активів підприємства*

Вчені-економісти	Авторське трактування сутності оборотних активів
О.С. Філімоненко	Оборотні активи – це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо).
А.Н. Азрилиян	Оборотні активи – оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу.
Ф.Ф. Бутинець	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу.
Є.Б. Хаустова	Оборотні активи – засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції.
М.Д. Білик	Оборотні активи виробничого підприємства – група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їхньої ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.
І.О. Бланк	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються протягом одного операційного циклу.
Р. Мертон	Оборотні активи – суми грошових коштів компанії та усі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші.

*Узагальнено на основі джерел: [3; 4; 5; 6; 7; 8]

Таблиця 2

Основні компоненти нормативно-правового забезпечення щодо регулювання обліково-аналітичного процесу оборотних активів підприємства*

Назва нормативно-правового документа	Сутність нормативно-правового документу щодо регулювання обліково-аналітичного процесу оборотних активів
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності. Це Положення (стандарт) застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості, встановлених іншими положеннями бухгалтерського обліку.
П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності.
П(С)БО 30 «Біологічні активи»	Визначає методичні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільськогосподарську продукцію та розкриття інформації про них у фінансовій звітності.
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності, яке затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р № 73.	Визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми цього Положення (стандарту) варто застосовувати до фінансової звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (далі – підприємства) усіх форм власності (крім бюджетних установ) і консолідованої фінансової звітності.
П(С)БО 9 «Запаси»	Визначає методичні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності. Норми цього Положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (далі – підприємства) незалежно від форм власності (крім бюджетних установ).
Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, від 18.03.2014	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб.

*Узагальнено на основі джерел: [2; 9; 12; 13; 14; 15]

Зміст та завдання організації обліково-аналітичного процесу оборотних активів охоплюють встановлення графіків дії певної підсистеми, визначення складових даних, що надходять та передаються нею, вибір методів й способів збору, обробки й видачі інформації, а також шляхів наукової організації праці облікових працівників [9]. Методичні основи щодо формування в обліково-аналітичному процесі інформації про оборотні активи, а також розкриття такої інформації у фінансовій звітності підприємства регламентуються комплексом нормативних актів, що в сукупності формують відповідну нормативно-правову базу (табл. 2).

Необхідно зауважити, що в нашій країні базовим документом, що визначає порядок забезпечення та регламентує формування обліково-аналітичного процесу на підприємстві, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [11], тому вважаємо за доцільне наголосити на його пріоритетності у дослідженні нормативно-правової бази обліку оборотних активів.

Важливо, що визначальний вплив на забезпечення обліково-аналітичного процесу в Україні здійснює комплекс відповідних нормативно-правових документів, які, на нашу думку,

доцільно систематизувати у вигляді п'яти основних рівнів:

1. Конституція України, Кодекси законів і Закони України.

2. Укази й розпорядження Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України.

3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові документи щодо бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які затверджуються Міністерством фінансів України.

4. Нормативно-правові акти (інструкції, положення, вказівки) та методичні рекомендації Міністерства фінансів та інших органів, що розробляються і затверджуються на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

5. Рішення (накази, розпорядження) щодо організації і ведення бухгалтерського обліку безпосередньо на рівні підприємства.

За результатами систематизації та узагальнення отриманих результатів досліджень виявлено, що основою нормативно-правової бази, яка здійснює регламентування порядку організації обліково-аналітичного процесу оборотних активів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та відповідний комплекс Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (табл. 2).

Вважаємо за доцільне наголосити на суттєвому значенні регулюючої документації, що розробляється безпосередньо на рівні підприємства, оскільки вона регламентує специфіку обліково-аналітичного процесу відповідно до особливостей діяльності кожного окремого господарюючого суб'єкта. Така документація є досить важливою у формуванні обліково-аналітичного процесу активів підприємства, оскільки її розробка потребує врахування вимог законодавчих актів вищого рівня та виявлення і правильного відображення специфічних аспектів обліково-аналітичної діяльності на рівні даного суб'єкта господарювання.

Висновки. Підсумовуючи, зауважимо, що кожне підприємство в нашій країні повинно самостійно, ґрунтуючись на чинному законодавчому полі та власному досвіді роботи, а також особливостях національної економіки, проводити коректний обліково-аналітичний процес щодо оборотних активів із врахуванням специфіки здійснення ним господарської діяльності відповідно до умов ринкової кон'юнктури та інших внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування.

У результаті систематизації отриманих в роботі результатів виявлено, що оборотні активи є досить складною та багатоаспектною категорією, яка включає комплекс елементів. У зв'язку із цим забезпечення коректного обліково-ана-

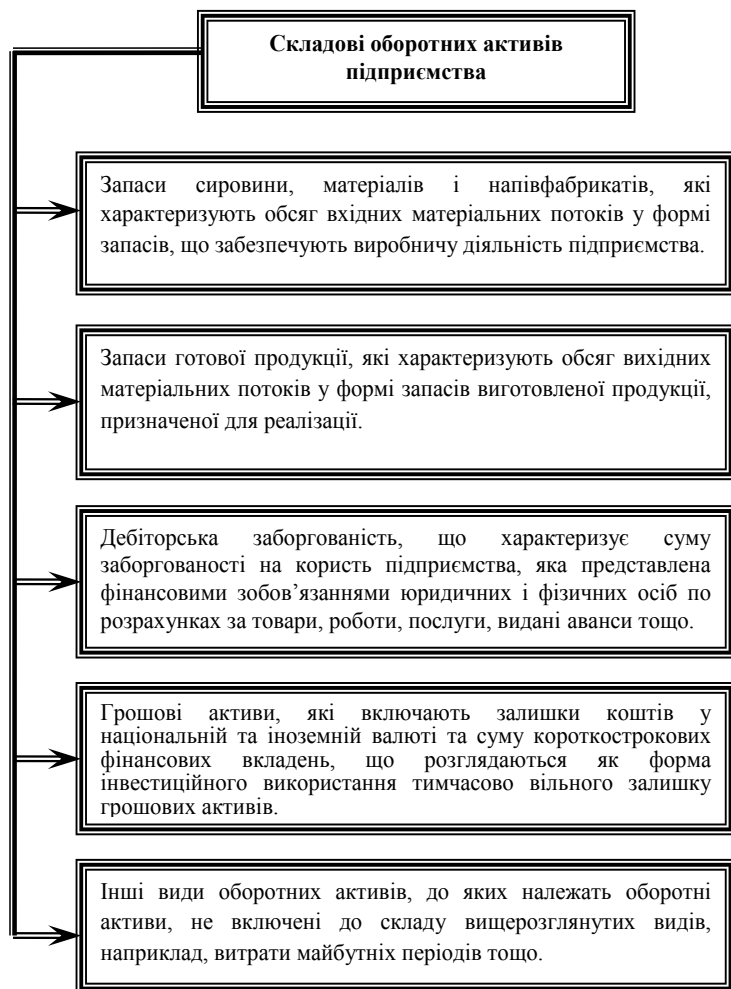

Рис. 1. Складові оборотних активів підприємства*

*Розроблено на основі джерела: [10]

літичного процесу цієї вагової складової активів підприємства повинно базуватись виключно на діючій нормативно-правовій базі, визначеній законодавством України та враховувати внутрішню нормативну документацію підприємства, яка б надавала можливість повною мірою відобразити специфіку його функціонування.

На нашу думку, таке коректне відображення облікових даних у внутрішніх нормативних документах, діючих у межах кожного окремого підприємства, надасть можливість та створить передумови для врахування специфіки діяльності кожного суб'єкта господарювання, забезпечить достатню інформативність та аналітичність при виконанні функцій контролю, планування та формування управлінських рішень тактичного та стратегічного призначення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено Міністерством фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Шматковська Т.О. До питання трактування економічної сутності оборотного капіталу в аспекті особливостей функціонування торговельних підприємств / Т.О. Шматковська, В.Л. Поліщук // *Економічний вісник Донбасу (Economic Herald of the Donbas)*. – 2012. – № 3(29). – С. 119-122.
3. Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь / А.Н. Азрилиян. – 4-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
4. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства [Текст]: підручник / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.Л. Орлов, К.Я. Петрова. – К.: Либідь, 2008. – 320 с. – ISBN 966-06-007-1.
5. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 224 с.
6. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия: научное издание / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с. – ISBN 5 – 901620-39-9.
7. Білик М.Д. Фінансовий аналіз [Текст]: навчальний посібник / М.Д. Білик, Павловська О.В., Притурен Н.М. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с. – ISBN 966-574-799-1.
8. Положення про ведення касових операцій в національній валюті, затверджено наказом Міністерства юстиції України № 637 від 15.12.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджено наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. / [Ждан В.І., Хаустова Є.Б., Колос І.В., Бондаренко О.С.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
11. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 № 996-XIV(ред. 652-VIII (652-19) від 17.07.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 09.08.13 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 18.11.04 р. № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджено Міністерством фінансів України від 08.02.2014 р. № 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.